

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aruibfdergisi>

Vatandaşların sosyodemografik özellikleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi: Şanlıurfa ili örneği

Determining the level of tax literacy in the context of sociodemographic characteristics of citizens: the case of Şanlıurfa province

Çiğdem Çadırcı^{a*}, Baran Arslan^b

^a Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Şanlıurfa, cigdemcadirci@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1602-3103

^b Prof. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Şanlıurfa, baranarslan@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7582-749X

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru: 26 Haziran 2025

Kabul: 04 Ekim 2025

Anahtar kelimeler:

Vergi,
Finansal Okuryazarlık,
Vergi Okuryazarlık,
Sosyodemografik Özellikler,
Şanlıurfa

Makale türü:

Araştırma makalesi

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 26 June 2025

Accepted: 04 October 2025

Keywords:

Tax,
Financial Literacy,
Tax Literacy,
Sociodemographic Characteristics,
Şanlıurfa

Article type:

Research article

ÖZET

Vergi okuryazarlığı, vergi mükelleflerinin vergi yükünü anlamalarını ve yorumlamalarını sağlayan mali beceri düzeyi olarak ifade edilmektedir. Vergi okuryazarlık düzeyinin düşük olması önemli vergisel sorunlar oluşturmaktadır. Bu sorunlara; bireylerin vergi ödemediğinde karşılaşacağı farkında olmadan beyannamelerini geciktirme, hakları hakkında bilgi sahibi olmama gibi durumlar örnek verilebilir. Bu sorunların varlığı, devletin önemli bir kamu geliri olan vergi gelirlerinin düşmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle çalışmada Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların (Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye) demografik özellikleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde farklılıkların belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada veriler kolayda örnekleme yöntemi ve anket tekniği ile Şanlıurfa'da yaşayan 388 bireye gönüllülük esasına göre uygulanmıştır. Çalışmada cinsiyet, medeni durum, yaş düzeyi, eğitim durumu ve gelir düzeyi gibi demografik faktörlerin verilerine güvenilirlik analizi, faktör analizi, frekans analizleri ve normalite testi yapılmıştır. Vergi okuryazarlık ölçeğinin yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Sosyodemografik özellikleri bağlamında vatandaşların vergi okuryazarlık düzeylerindeki farklılıkları belirlemek amacıyla t-testi ve Anova testi yapılmıştır. Analizlerde; cinsiyet, medeni durum, yaş ve eğitim düzeyi açısından vatandaşların vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Demografik faktörler arasında sadece aylık gelir düzeyi bağlamında vergi okuryazarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir.

ABSTRACT

Tax literacy is defined as the level of financial literacy that enables taxpayers to understand and interpret their tax burden. Low levels of tax literacy create significant tax problems. This situation brings with it significant tax-related problems. These problems can be exemplified by cases where individuals are not subject to penalties for failing to pay taxes, delay the filing of their tax returns, or are unaware of their rights as taxpayers. The existence of these problems results in a decline in tax revenues, which are an important source of public income for the state. These reasons, the study aims to determine differences in tax literacy levels among citizens living in the central districts of Şanlıurfa (Haliliye, Karaköprü, and Eyyübiye) in terms of their demographic characteristics. In this study, data were collected using a convenience sampling method and survey technique from 388 individuals living in Şanlıurfa on a voluntary basis. In the study, reliability analysis, factor analysis, frequency analysis, and normality testing were performed on data regarding demographic factors such as gender, marital status, age level, educational status, and income level. The tax literacy scale was found to be highly reliable. T-tests and ANOVA tests were conducted to determine differences in citizens' tax literacy levels in terms of sociodemographic characteristics. The analysis revealed that there was no significant difference in the tax literacy levels of citizens in terms of gender, marital status, age, and education level. Among the demographic factors, only monthly income level was found to have a significant impact on tax literacy levels.

* Sorumlu yazar / Corresponding author

E-posta / E-mail: cigdemcadirci10@hotmail.com

Atıf / Citation: Çadırcı, Ç. ve Arslan, B. (2025). Vatandaşların sosyodemografik özellikleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi: Şanlıurfa ili örneği. *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 172-188. <http://doi.org/10.58588/aru-jfeas.1728281>

1. Giriş

Ülkelerde küresel ve ulusal kriz dönemlerinde bireylerin servetlerinin korunarak yatırım kararlarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için hükümetlere, işletmelere, yöneticilere ve vatandaşlara önemli görevler düşmektedir. Bu dönemlerde özellikle bireylerin kendilerini mali risklerden koruması için finansal okuryazarlık düzeylerini artırması önemlidir. Aslında bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılma hedefi sadece finansal kriz ve belirsizlik olduğu dönemlerde değil, olağan dönemlerde de arzu edilen bir durumdur. Bu nedenle bireylerin finansal okuryazarlık ve vergi okuryazarlık düzeyleri araştırmacılar tarafından araştırma konusu olmuştur.

Vergi okuryazarlık düzeyi; ülkenin farklı illerinde yaşayan vergi mükellefleri, üniversitelerin farklı bölümlerinde veya aynı bölümün farklı sınıflarında okuyan öğrencileri, kamu kurumlarının farklı derecelerde çalışanları, aynı ailede büyüyen kız ve erkek çocukları, farklı yaşlarda olan vergi mükellefleri, arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Bu durum vergi okuryazarlık kavramının anlaşılmasının ve toplumun tüm kesimleri tarafından vergi bilgisinin arttırılmasının önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmanın kapsamına Şanlıurfa ilinde Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye ilçesinde demografik özellikleri farklılık gösteren vatandaşların dahil edilmesi ile ankete katılan vatandaşların vergi okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Aslında vergi okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik çalışmalar bireylerin mali konularda farkındalığını artırmayı sağlamanın yanı sıra politika yapıcılara mali politikaların belirlenmesi hususunda veri sunması nedeniyle de önemlidir. Ayrıca literatürde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik çalışmalar vergi okuryazarlığı düzeyini belirleyen çalışmalara nazaran daha yoğundur. Tüm bunlara ek olarak sadece Şanlıurfa ili kapsamında inceleyen çalışma çok az sayıdadır. Bu yönleriyle çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın giriş bölümünde vergi okuryazarlığı konusunun önemi verilmiştir. İkinci bölümde kavramsal çerçevede vergi okuryazarlığı konusu detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde konu ile ilgili ulusal ve uluslararası literatür özeti verilmiştir. Dördüncü bölümde çalışma metodolojisi verildikten sonra, beşinci bölümde çalışmanın bulguları verilmiştir. Altıncı bölümde tartışma başlığı verilen çalışma, sonuç kısmı ile tamamlanmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve ve Vergi Okuryazarlığı

Vergi okuryazarlığı oldukça yeni ve halen gelişmekte olan bir kavramdır. Bu kavram finansal okuryazarlıkla yakından ilişkilidir (Bahovec vd., 2014). Vergi okuryazarlığının ön koşulu temel okuryazarlıktır (Fallan, 1999). Temel okuryazarlık toplumda var olan bilgiler ile sosyal normları anlama, başkalarıyla paylaşma, yorumlayabilme ve ileriki nesillere aktarma aracı olarak ifade edilebilir. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren okuryazarlık kavramının genel çerçevesi, teknolojik gelişmeler, hayat şartlarının değişmesi ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar ile önemli ölçüde çeşitlenmiş ve farklı şekillerde isimlendirilmiştir. Bu süreçte okuryazarlık; bilgisayar okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, finansal okuryazarlık gibi farklı okuryazarlık türleri şeklinde farklılaşmıştır (Altun, 2005).

Temel okuryazarlığın bir türü olarak kabul edilen finansal okuryazarlık, genellikle bireylerin bilinçli finansal tercihler yapması için gerekli olan temel finansal bilgi ve finansal beceriler olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram aslında çok geniş bir kavramdır. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal kavramları, finansal ürünleri ve hizmetleri anlama becerilerini gösterir ve kişisel mali kaynaklarını kontrol etmelerini sağlar (Bahovec vd., 2014). Bu nedenlerle bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması ayrı bir önem taşır. Toplumlarda finansal okuryazarlık düzeyinin artırılma amacının temel nedeni, aslında tüketicilerin kendilerini finansal risklerden koruyacak bilgi, beceri ve güvene sahip oldukları bir ortam yaratmaktır (Chardon vd., 2016). Finansal

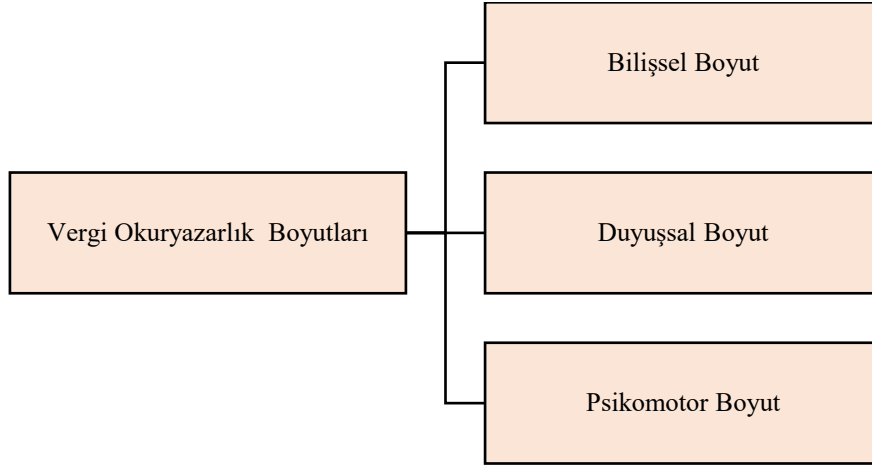
okuryazarlık bazı farklı bileşenler içermektedir. Bazı araştırmacılar, bu bileşenler arasında vergilendirmenin, bireyin veya hane halkının mali refahı üzerinde güçlü bir etki yaratma potansiyeline sahip olması nedeniyle yer alması gerektiğini savunmaktadır. Araştırmacılara göre vergilendirme bilgisi, bireylerin mali durumlarını, vergi ile ilgili yükümlülüklerini zamanında gerçekleştirmesini, beyannameleri doğru bir şekilde hazırlamasını ve mevcut tüm haklarını talep etme becerisini yakından etkileyen bir unsurdur. Bu nedenle vergilendirme ve ilgili konuların finansal okuryazarlığın önemli bileşenleri olarak ele alınması gerektiği önemle belirtilmektedir. Eğer vergilendirme, finansal okuryazarlığın bileşenleri arasında yer almazsa hem bireylerin serveti hem de ekonomi üzerinde önemli riskler oluşturabileceği iddia edilmektedir. Tüm bunların yanı sıra bu risklerin vergi geliri kaybına da yol açabileceği belirtilmektedir (Cvrlje, 2015; Waris ve Murangwa, 2012).

Vergilendirme, bireylerin ve işletmelerin mali durumlarını etkileyen önemli bir unsurdur. Vergilendirmenin, vergi mükelleflerinin mali durumlarında değişikliklere yol açabilecek seçimler veya kararlar alınmasını gerektiren birçok yönü vardır. Bu yönler aşağıda belirtilmiştir; (Chardon, 2016)

- Bireylerin vergi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeyi seçmeleri,
- Vergi mükelleflerinin beyannameleri doğru bir şekilde hazırlaması,
- Bireylerin mevcut tüm haklarını talep etme kararları,
- Kişinin mali veya vergi danışmanlarıyla etkili bir şekilde iletişim kurma becerisi.

Belirtilen bu yönlerin varlığı vergi mükelleflerinin mali durumlarını ve yatırım kararlarını yakından etkilemektedir. Bu bilgilerden hareketle vergi okuryazarlığı, vergi kanunları, vergi usulleri ve vergi yükünü anlamak ve yorumlamak şeklinde tanımlanabilir. Vergi hukuku ve yasal vergi düzenlemeleri karşısında genellikle farklı durumlarda farklı vergi mükellefleri için gelir ve servet üzerindeki vergi yükümlülüklerinin hesaplanması anlamında temel vergi bilgisini ölçmektedir. Vergi bilgisi, vergi kuralları ve vergi politikaları hakkındaki bilgileri, vergi mükellefleri için ekonomik sonuçların hesaplanmasında ihtiyaç duyulan mali becerilerle birleştirir. Bu nedenle temel okuryazarlık düzeyi, vergi okuryazarlığının ön koşulu olarak kabul edilmektedir (Fallan, 1999). Bir başka tanıma göre, vergi okuryazarlığı vergi hesaplamalarını yönetmek için gerekli olan belirli vergi odaklı finansal bilgi ve sayısal becerilere sahip olmayı ifade eden finansal okuryazarlığın boyutlarından biridir (Cvrlje, 2015). Aslında vergi okuryazarlığının temel amacı, bireylerin vergiler hakkında bilgi edinmelerine, vergileri yerel bir sistem içinde olduğu kadar bölgesel ve uluslararası sistem içinde yer alan vergi türlerini de açıklamalarına yardımcı olmaktır (Waris ve Murangwa, 2012). Bireylerin vergi okuryazarlık düzeylerinin artması vergi bilinci, vergi uyumu ve vergi kültürünün oluşmasında çok önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Bireylerin vergi okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde, birçok faktörün etkisi bulunmaktadır. Bu faktörlerden; sosyal, demografik, kültürel ve ekonomik faktörler ile mali sosyoloji ve vergi psikolojisi alanında bölgesel farklılıklar araştırmaların bulgularını değiştirebilmektedir. Mükelleflerin devlet ile ilişkileri, vergi sistemi, yerel vergi mevzuatının özellikleri, ceza sistemi, iktidara güven, vergi yükü ağırlığı gibi unsurlar vergi mükellefleri davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu unsurların vergi mükelleflerinin davranışlarını olumlu veya olumsuz etkilemesi vergi okuryazarlık düzeyini de etkilenmenin durumuna göre önemli oranda etkilemektedir. Toplumdaki bireylerin vergi okuryazarlığını etkileyen bazı boyutları bulunmaktadır. Bu boyutlar Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Vergi okuryazarlık boyutları

Kaynak: Yılar ve Akdağ (2017, Akt. Karakoyun 2023)

Şekil 1’den anlaşıldığı üzere vergi okuryazarlığının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere 3 boyutu vardır. Bilişsel boyut verginin türleri, konusu, vergilerin ödeme tarihleri gibi genel olarak vergisel konularda ve vergi mevzuatında bilgi sahibi olmayı içerirken, duyuşsal boyut vergi ahlakı, vergi bilinci, vergi algısı gibi hususları içermektedir. Vergi okuryazarlığının başka bir boyutu olan psikomotor boyut ise, bireylerin beyanname doldurma bilgisinin, vergiyi ödeme yeteneklerinin belirlendiği kısımdır (Bakar Türegün vd., 2021).

Vergi ahlakı, vergi bilinci ve vergi uyumu unsurları da mükellef davranışları ile ilişki halindedir. Bu boyutların ilişkileri neticesinde, bireylerin vergi okuryazarlık düzeylerinin vergi bilgisi ve vergi algısı boyutlarının tamamlanması ve davranışsal (psikomotor) boyutla desteklenmesi (Yılar ve Akdağ, 2017; Akt. Karakoyun, 2023) önemlidir.

Bireylerin vergi yükümlülüklerinin farkında olmadığı için vergilerini ödememeleri durumu cezalara, önemli fırsatların değerlendirilememesine neden olacağı gibi mali durumda olumsuz etkiler oluşturabilecek yatırım kararları vermek gibi önemli sonuçlar meydana getirebilir. Bu yönleriyle değerlendirildiğinde, vergi okuryazarlığının ne kadar önemli bir konu olduğu anlaşılmaktadır (Chardon, 2016). Aslında vergi okuryazarlığı, özellikle devlete olan güvenin düşük olduğu ve hükümetlerin toplumun kendilerine verdiği yetkileri yerine getirme konusunda yetersiz olarak algılandığı gelişmekte olan ülkelerde daha kritik bir öneme sahiptir (Waris ve Murangwa, 2012).

3. Literatür Özeti

Akademik çalışmalar incelendiğinde bireylerin vergi okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapılan birçok ampirik çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalarda bireylerin demografik yapıları ve vergi okuryazarlığı arasındaki ilişkinin yoğunlukla incelendiği dikkat çekmiştir. Çalışmalarda incelenen sosyodemografik özelliklerin; çoğunlukla cinsiyet, eğitim, yaş, meslek, gelir düzeyi olduğu anlaşılmıştır.

Fallan (1999) işletme fakültesi öğrencilerinin vergi okuryazarlık düzeyini ölçmeyi amaçladığı çalışmada, erkek öğrencilerin vergi kaçakçılığına karşı katı bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşırken, kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha katı bir tutum sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Fallan (1999) kız öğrencilerin erkeklere nazaran vergi kaçakçılığına karşı bu katı tutumunu, vergi bilgisine daha fazla maruz kalmasıyla açıklamıştır. Çalışmada eğitimin önemini vurgulayarak, vergi bilgisinin artırılmasıyla cinsiyetler arasında fark kalmayacağını belirtmiştir. Vergi okuryazarlığı ile cinsiyet farklılığı arasındaki ilişkiye dair bulgulara ulaşan bir

diğer çalışma da Nichita ve arkadaşlarına (2019) aittir. Bu çalışmada, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek vergi okuryazarlığı düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca literatürde vergi okuryazarlığının farklı düzeylerindeki bireyler arasında cinsiyetin önemli olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalara örnek olarak, Teyyare (2018) ve Karakoyun (2023)'ün çalışmaları verilebilir. Bu çalışmalarda cinsiyetinin vergi okuryazarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Vergi okuryazarlık düzeyini ölçmeyi amaçlayan çalışmalarda eğitimin önemine vurgu yapan çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalardan biri Karakoyun (2023)'a aittir. Çalışmada liseden mezun olunan programa göre, vergi okuryazarlık düzeyinde farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Sandalcı (2020) çalışmasında vergi hukuku, mali yargı hukuku, vergi ceza hukuku, Türk vergi sistemi ve vergi uygulamaları derslerini alan üniversite öğrencilerinin okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Nichita ve arkadaşları (2019)'ın çalışması bireylerin eğitim düzeyinin artması ile vergi okuryazarlığı düzeyinde artışın olduğu bulgusuna ulaşan diğer çalışmalar arasındadır.

Literatürde il, ilçe ve kurum örnekleminde vergi okuryazarlığını ölçmeyi amaçlayan çalışmaların da olduğu görülmüştür. Bu çalışmalarda elde edilen sonuçlar örneklem olarak seçilen illere, kurumlara, ilçelere göre farklılıklar göstermiştir. Yardımcıoğlu ve arkadaşlarının (2014) Kahramanmaraş ili için vergi mükelleflerini kapsamına aldığı çalışmalarında, ilde vergi okuryazarlık düzeyinin düşük düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Madi ve arkadaşları (2010) Malezya'nın Sarawak ve Sabah şehirlerini çalışmalarının kapsamına almış ve sonuç itibarıyla iki ilde vergi okuryazarlığının farklı düzeylerde olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Tablo 1'de literatür özeti verilmiştir.

Tablo 1. Vergi okuryazarlığı ile ilgili ampirik literatür

Ulusal Literatür		
Yazar (lar) / Yıl	Örneklem / Yöntem	Çalışma Bulguları
Yardımcıoğlu vd. (2014)	Kahraman ili vergi mükellefleri / Anket	Çalışmada vergi mükelleflerinin düşük düzeyde vergi bilgisine sahip olduğu, ayrıca daha detaylı vergisel konularda yetersiz oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.
Atabay vd. (2017)	Balıkesir / Anket	Çalışmada KOBİ'lerin vergi okuryazarlık düzeyi ve müşteri memnuniyeti arasında herhangi bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.
Bariş ve Şeker (2017)	Amasya Üniversitesi'ne bağlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu öğrencileri / Anket	Çalışmada Amasya Üniversitesi'ne bağlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin genel ekonomi okuryazarlığının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlarda en yüksek puana bireysel bütçe planlama, en düşük puana ise ekonomi bilgisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
Teyyare (2018)	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi maliye bölümü öğrencileri / Anket	Çalışmada öğrencilerin maliye eğitimlerinin vergi okuryazarlık düzeyleri üzerinde olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada sınıf düzeyi arttıkça vergi okuryazarlık düzeylerinin arttığı ancak cinsiyet ve öğrenim türüne göre ise anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.
Bakırtaş ve Yaşa (2020)	Manisa Salihli Belediyesi çalışanları /Anket	Çalışmada ankete katılanların vergi okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Demografik değişkenlerin, bireylerin vergi okuryazarlık düzeylerinde herhangi bir etkisi olmadığı, ancak sadece eğitim düzeyinin yükselmesiyle okuryazarlık düzeyinin yükseldiği tespit edilmiştir.
Sandalcı (2020)	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü / Anket	Çalışmada öğrencilerden vergi ile ilgili dersler alanların diğer öğrencilere oranla vergi okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
Bakar Türegün vd. (2021)	Türkiye- 26 İlde 41 Üniversite / Anket	Çalışmada Maliye bölümü öğrencileri ile Maliye bölümü öğrencisi olmayıp vergi ile ilgili ders alan öğrencileri arasında bilişsel faktörlerin vergi okuryazarlığını üzerinde daha etkili olduğu, duyuşsal faktörlerin ise beklenen etkiyi oluşturmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Karakoyun (2023)	Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Meslek Yüksekokulu Öğrencileri /Anket	Çalışmada katılımcıların liseden mezun olduğu program türüne göre Türk vergi sistemi, vergi muhasebesi gibi dersleri alanların toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmıştır. Ancak vergi okuryazarlık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.
Tokat (2023)	Marmara Bölgesi / Anket	Çalışmada evli bireylerin vergi okuryazarlık düzeyleri bekarlara nazaran daha iyi seviyede olduğu ve vergi okuryazarlığı yüksek olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
Gerçek vd. (2024)	İBBS-2 düzeyindeki 26 il /Anket	Çalışmada mükelleflerin vergi okuryazarlığı düzeyinin %42, öğrencilerin % 63, serbest muhasebecilerin %90 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmanın bulguları Türkiye’de vergi okuryazarlığı düzeyinin düşük olduğunu göstermiştir. Ancak vergi okuryazarlığının artırılmasının vergi ile ilgili konularda eğitim sonucunda artırılacağı ifade edilmiştir.

Uluslararası Literatür

Yazar (lar) / Yıl	Örneklem / Yöntem	Çalışma Bulguları
Sabri (1993)	Malezya üç il- Kuala, Lumpur, Petaling Jaya / Anket	Çalışmada katılımcılara vergi bilgisini ve vergi ile ilgili deneyimlerini değerlendirmek için likert ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçekte puan skalası, 0 ile 12 arasında değişmektedir. Çalışmanın bulgularında 30-39 yaş arasındaki katılımcıların en yüksek, 40-49 yaş aralığındakilerin ikinci en yüksek puanları aldığı tespit edilirken, 29 yaş ve altı katılımcıların en düşük puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların ortalama vergi bilgisi puanı 7,38’dir.
Fallan (1999)	İşletme fakültesi öğrencileri / Anket	Çalışmada erkek öğrenciler ve kız öğrenciler vergi kaçakçılıklarına karşı katı bir tutum sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kız öğrencilerin vergi kaçakçılığı karşısında tutumu erkek öğrencilere nazaran daha katı olduğu da çalışmanın bir diğer bulgusudur.
Madi ve vd. (2010)	Malezya iki il- Sabah ve Sarawak /Anket	Çalışmada Sarawak şehrindeki vergi mükelleflerinin Sabah şehrindeki mükelleflere göre daha yüksek vergi okuryazarlık düzeyine sahip olduğu ortaya konulmuştur.
Bhushan ve Medury (2013)	Hindistan’da Çalışanlar / Anket	Çalışmada çalışanların genel vergi okuryazarlığı düzeyinin çok yüksek olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmanın diğer bir bulgusu, vergi okuryazarlığı düzeyinin cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, istihdamın niteliği ve iş yerinden etkilenirken, coğrafi bölgeden etkilenmediğidir.
Chardon vd. (2016)	Avustralya / Anket	Çalışmada bireylerin yaklaşık %81’inin temel veya daha yüksek düzeyde bir vergi okuryazarlık düzeyine sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
Nichita vd. (2019)	Romanya vergi mükellefleri / Anket	Çalışmada bireylerin eğitim düzeyinin artması ile vergi okuryazarlığı düzeyinde artışın olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca işverenlerin vergi okuryazarlık düzeyi çalışanlara göre daha iyi durumda olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen diğer bir bulgu, katılımcıların vergi okuryazarlığı düzeyi ile gelir düzeyleri arasında herhangi bir ilişki tespit edilemediğidir.
Pham vd. (2020)	Kanada / Anket	Çalışmada vergi okuryazarlık düzeyi ve yaş, eğitim, aile geliri, cinsiyet gibi değişkenler arasında önemli bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Vergi okuryazarlık düzeyini olumlu etkileyen unsurlar; eğitimin artması, yaşın büyük olması, gelir düzeyinin yüksekliğidir.
Mahajan (2022)	Hindistan	Çalışmada bireylerin vergi okuryazarlığının çok düşük olduğu tespit edilmiştir.
Sing vd. (2025)	Pencap’taki Büyük şehirler- Amritsar, Jalandhar, Ludhiana ve Chandigarh birlik bölgesi dahil /Anket	Çalışmada kamu personellerinin yaklaşık olarak %45’inin yüksek vergi okuryazarlık bilgisine sahip olduğu bunun yanı sıra yaklaşık olarak %50’sinin orta düzeyde vergi okuryazarlığı bilgisine sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bir diğer bulgusu da kamu personeli olmayan çalışanların da yaklaşık olarak %66’sı orta düzeyde vergi okuryazarlığı bilgisine sahip, %26’sı ise yüksek vergi okuryazarlığı bilgisine sahip olduğudur.

Kaynak: Akademik yazın incelenerek yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Vergi okuryazarlık düzeyi üzerine yapılan ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, genellikle anket yönteminin tercih edildiği görülmüştür. Çalışmalarda seçilen örneklemelerde vergi okuryazarlık düzeylerinin sosyodemografik özelliklere göre farklı sonuç bulgularına ulaşıldığı anlaşılmıştır. Aslında bu durumun sebebi çalışmaya konu olan bireylerin; örneklemin, eğitim durumunun, cinsiyetin, yaşı ve gelir durumlarının değişim göstermesi, olarak açıklanabilir. Aslında sosyodemografik farklılıkların sonucu olarak çalışmaların bulgularının farklılık göstermesi beklenen sonuçlardır. Bu tür çalışmalarda sonuçlar benzerlik gösterse veya göstermese de politika yapıcılara ikincil veri kaynağı sunmakta, politika yapım sürecinde politikaları önceliklendirme hususunda önemli katkılar sağlamaktadır.

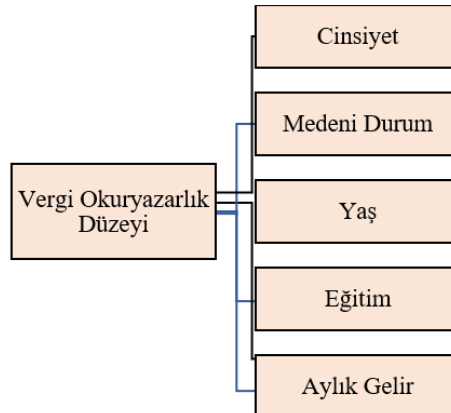
4. Araştırma Metodolojisi

Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların demografik faktörleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerindeki farklılıkların belirlenmesidir. Çalışmanın ana kütlesini, Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşlar oluşturmaktadır. Veriler kolayda örnekleme yöntemi ve anket tekniği ile toplanmıştır. Yüz yüze ve çevrimiçi olarak uygulanan anketler 01.04.2025 ile 19.06.2025 tarihleri arasında 388 vatandaşa gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Bu tekniklerin uygulandığı çalışmalarda ana kütlenin tamamına gitmesini önleyen bazı etik nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler, “zaman, maliyet ve verilerin eskimesi” gibi önemli nedenlerdir. Bu nedenlerden dolayı örnekleme yolu tercih edilmiş olup, Türkiye İstatistik Kurumu (2024) verilerine göre Şanlıurfa’nın nüfusunun 2.237.745 olması sebebiyle “%95 güvenilirlik ve (-/+)%5 örneklem hatası” ile örneklemin büyüklüğü Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan 18 yaş ve üzeri vatandaşlar dikkate alınarak 384 olarak belirlenmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).

Çalışma için hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Öksüz ve Doğan (2025) “Vergi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” adlı çalışmada yer alan ve katılımcıların vergi okuryazarlık düzeyini ölçen ve on dört (14) önermeden oluşan ölçek yer almaktadır. Çalışmada kullanılan ölçeğin tercih sebebi, Doğrulamalı Faktör Analizi ile doğrulanmış olmasıdır. İkinci bölümde ise, katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve aylık gelir düzeylerini belirlemeye yönelik demografik sorular yer almaktadır. Anket soruları 5’li Likert tipinde oluşturulmuş; maddeleri “hiç bilmiyorum” dan, “çok iyi biliyorum”a kadar sıralanmıştır. Katılımcılardan bu maddelerden kendilerine en uygun olanı işaretlemeleri istenmiştir.

4.1. Araştırma Hipotezleri

Şekil 2’de çalışma modeli verilmiştir. Şekil 2’de vergi okuryazarlık düzeyinin sosyodemografik özellikler bağlamında cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim ve aylık gelir faktörleri açısından inceleneceği sunulmuştur.

Şekil 2. Çalışma modeli

Çalışmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların cinsiyetleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H2: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların medeni durumları bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H3: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların yaş düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların eğitim düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H5: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların aylık gelir düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

4.2. Araştırmada Kullanılan Yöntemler

Çalışmada elde edilmiş veriler, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunlukları çarpıklık ve basıklık değerleri ile değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenirliliği Cronbach Alpha ile hesaplanmıştır. Vergi okuryazarlığını ölçen ölçeğe faktör analizi yapılmıştır. Katılımcıların demografik faktörleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerindeki farklılıkların belirlenmesinde t-testi ve Anova testi yapılmıştır.

5. Verilerin Analizi ve Bulgular

5.1. Normallik Dağılım Analizi

Bir analizde verilerin normallik dağılımının sınanmasında elde edilen değerler “-3 ile +3 arasında kalıyorsa”, dağılım normal olarak kabul edilmektedir (Kalaycı, 2010). Tablo 2’de verilerin normallik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. Normallik testi analizi

Vergi Okuryazarlık Düzeyi	Skewness (Çarpıklık) Testi	Kurtosis (Basıklık) Testi
<i>Vergilerin Temel Özelliklerini Bilme</i>		
“Vergilerin karşılıksız olarak alındığını”	-,575	-,811
“Vergilerin hem mali hem de mali olmayan amaçlarla alındığını”	-,673	-,558
“Vergilerin, devletin egemenlik gücüne dayanan zorunlu bir ödeme olduğunu”	-1,505	2,341
“Vergilerin parasal bir ödeme olduğunu”	-1,596	2,149
<i>Vergi Kanunlarını Anlama</i>		
“Ülkemizde hangi vergilerin alındığını”	-,460	-,669
“Vergilerin hangi kaynaklardan alındığını”	-,453	-,662
“Türk Vergi Sistemi’nin genel yapısını”	-,080	-1,122

“Vergilere ilişkin teknik terimlerin (tarh, tebliğ, tahakkuk, tahsil vb.) ne anlama geldiğini”	-,312	-,967
“Ülkemizde uygulanan vergilerin oranlarını”	-,140	-1,040
<i>Vergi Risklerini Değerlendirebilme</i>		
“Gelir Vergisi beyannamesini doldurmayı”	,187	-1,270
“Vergilere ilişkin indirim, istisna ve muafiyetlerin neler olduğunu”	,205	-1,095
“Vergi borcunun ödenmediğinde karşılaşılabilecek ceza vb. yaptırımların neler olduğunu”	-,246	-1,108
“Vergi zamanında, tam ve düzenli ödemenin avantajlarının neler olduğunu”	-,352	-1,100
“Vergi konusunda herhangi bir sorunla karşılaşıldığında yapılması gerekenlerin (mükellef haklarını) neler olduğunu”	,165	-1,085

Verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin sınanmasıyla normal dağılımlı olup-olmadığı tespit edilmiştir. Vergi okuryazarlık düzeyini ölçen ölçek maddelerinin çarpıklık değerleri -1,596 ile ,205 arasında ve basıklık değerleri ise -1,270 ile 2,341 arasında olduğu görülmüştür. Tablo 2’de sunulan bu değerler incelendiğinde; normal dağılım varsayımının sağlandığı tespit edilmiştir.

5.2. Güvenirlilik Analizi

Verilerin güvenilirlik analizi yapılması önemlidir. Bu nedenle bu tür çalışmalarda, ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı değerine göre güvenilir olup-olmadığı değerlendirilmelidir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı sonuçları $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise; ölçeğin güvenilir olmadığı, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise; ölçeğin düşük derecede güvenilir olduğu, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise; ölçeğin oldukça güvenilir olduğu ve $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna varılır (Can, 2022).

Tablo 3. Güvenirlilik analizi sonuçları

Faktör Adı	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Vergi Okuryazarlık Ölçeği	.932	14
Vergilerin Temel Özelliklerini Bilme	.801	4
Vergi Kanunlarını Anlama	.895	5
Vergi Risklerini Değerlendirebilme	.897	5

Tablo 3’te çalışmada yer alan ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları ile değerlendirilmiştir. Vergi okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik ölçeğin Cronbach’s Alfa (α) değeri 0.873’tür. Analiz sonucuna göre, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin alt faktörlerine yapılan güvenilirlik analizi sonucunda yine alt faktörler bağlamında da yüksek derecede güvenilir oldukları belirlenmiştir.

5.3. Faktör Analizi

Araştırmada yer alan vergi okuryazarlık düzeyi ölçen 14 maddeye faktör analizi uygulanmıştır. Tablo 4’te faktör analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Faktör analizi

	Vergi Okuryazarlığı Düzeyi		
Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) ve Barlett Uygunluk Testi	0,913 (p < 0.05)		
Faktör Yüklerine Göre Toplam Açıklanan Varyans	1.Faktör 53,554	2. Faktör 10,148	3.Faktör 7,498

Araştırmada kullanılan, vergi okuryazarlık düzeyini ölçen ölçeğin KMO değeri 0,913 olup istatistiksel bakımdan anlamlıdır (p<0.00). Araştırmada kullanılan vergi okuryazarlık ölçeğinin üç boyutlu bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Toplam açıklanan varyans %71,200'dür.

5.4. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan vatandaşların demografik olarak dağılımları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların demografik faktörlere göre dağılımları

Çalışma Durumu	N	%
Kadın	249	64,2
Erkek	139	35,8
Toplam	388	100
Medeni Durum	N	%
Evli	241	62,1
Bekar	147	37,9
Toplam	388	100
Yaş	N	%
18-30	91	23,4
31-40	133	34,3
41-50	125	32,2
51 ve üzeri	39	10,1
Toplam	388	100
Aylık Gelir	N	%
30000 TL' den az	119	30,7
30001-50000 TL	58	14,9
50001-70000 TL	95	24,5
70001 TL' den fazla	116	29,9
Toplam	388	100
Eğitim Durumu	N	%
Lise ve altı	48	12,4
Önlisans	44	11,3
Lisans	156	40,2
Lisansüstü	140	36,1
Toplam	388	100

Araştırmaya katılan toplam 388 bireyin %64,2'si kadın, %35,8'i erkektir. Katılımcıların %62,1'i evli, %37,9'u bekar bireylerden oluşmaktadır. Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde, %23,4'ü 18-30 yaş arasında, %34,3'ü 31-40 yaş arasında, %32,2'si 41-50 yaş arasında ve %10,1'i ise 51 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların aylık gelir düzeylerine bakıldığında, %30,7'si 30.000 TL'den az, %14,9'u 30.001-50.000 TL, %24,5'i 50.001-70.000 TL ve %29,9'u 70.001 TL'den fazla gelir elde etmektedir. Eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların %12,4'ü lise ve altı, %11,3'ü önlisans, %40,2'si lisans ve %36,1'i lisansüstü eğitime sahiptir. Bu veriler, örneklemin eğitim düzeyi ve gelir düzeyi bakımından görece yüksek bir profili yansıttığını göstermektedir.

5.5. Hipotezlerin Test Edilmesi

H1: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların cinsiyetleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır. H1 Hipotezinin test edilmesine yönelik analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyet açısından vergi okuryazarlık düzeylerine yönelik t-testi analizi sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	s	t	Sig.
Kadın	249	3,2909	,91104	-,537	,591
Erkek	139	3,3381	,78220		

Yapılan analiz sonucunda cinsiyet bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerine yönelik olarak elde edilen değer $p=0,591$ olarak tespit edilmiştir. 0,591 değerinin 0,05’den büyük olması, katılımcıların cinsiyetleri açısından vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle H₁ reddedilmiştir.

H2: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların medeni durumları bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır. H₂ Hipotezinin test edilmesine yönelik analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Medeni durum açısından vergi okuryazarlık düzeylerine yönelik t-testi analizi sonuçları

Medeni Durum	N	$\bar{x}$	s	t	Sig.
Evli	241	3,3568	,83382	1,398	,163
Bekar	147	3,2274	,91443		

Yapılan analiz sonucunda medeni durum bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerine yönelik olarak elde edilen değer $p=0,163$ olarak tespit edilmiştir. 0,163 değerinin 0,05’den büyük olması katılımcıların medeni durumları açısından vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle H₂ reddedilmiştir.

H3: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların yaş düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır. H₃ Hipotezinin test edilmesine yönelik analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Yaş düzeyleri açısından vergi okuryazarlık düzeylerine yönelik ANOVA testi analizi sonuçları

Yaş Düzeyi	N	$\bar{x}$	s	F	Sig.
18-30	91	3,2096	,79445	,618	,604
31-40	133	3,3104	,94916		
41-50	125	3,3714	,81804		
51 ve üzeri	39	3,3242	,89407		
Toplam	388				

Katılımcıların yaş düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi analizi sonucunda ulaşılan değer $p=0,604$ olarak tespit edilmiştir. 0,604 değerinin 0,05’ten büyük olması, katılımcıların yaş düzeyleri açısından vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle H₃ reddedilmiştir.

H4: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların eğitim düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır. H₄ Hipotezinin test edilmesine yönelik analiz sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Eğitim düzeyi açısından vergi okuryazarlık düzeylerine yönelik ANOVA testi analizi sonuçları

Eğitim Düzeyi	N	$\bar{x}$	s	F	Sig.
Lise ve altı	48	3,1622	,75876		
Önlisans	44	3,1808	,98439		
Lisans	156	3,3933	,86610	1,281	,280
Lisansüstü	140	3,3026	,85914		
Toplam	388				

Katılımcıların eğitim düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi analizi sonucunda ulaşılan değer $p=0,280$ olarak tespit edilmiştir. 0,280 değerinin 0,05'ten büyük olması katılımcıların eğitim düzeyleri açısından vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle H4 reddedilmiştir.

H5: Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların aylık gelir düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır. H5 Hipotezinin test edilmesine yönelik analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Aylık gelir düzeyleri açısından vergi okuryazarlık düzeylerine yönelik ANOVA testi analizi sonuçları

Aylık Gelir Düzeyi	N	$\bar{x}$	s	F	Sig.
30000 TL' den az	119	2,9856	,83809		
30001-50000 TL	58	3,3842	,92261		
50001-70000 TL	95	3,5910	,86964	9,839	,000
70001 TL' den fazla	116	3,3682	,77389		
Toplam	388				

Katılımcıların aylık gelir düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi analizi sonucunda ulaşılan değer $p=0,000$ olarak tespit edilmiştir. 0,000 değerinin 0,05'den küçük olması katılımcıların aylık gelirleri açısından vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle H5 desteklenmiştir.

Tablo 11. Levene testi sonuçları

Levene Testi	df1	df2	Sig.
2,736	3	384	,043

Levene testi, gruplar arasındaki varyansların homojen olup olmadığını değerlendiren bir istatistiksel analiz yöntemidir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen değerler ($F = 2,736$; $df_1 = 3$; $df_2 = 384$; $p = 0,043$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu bulgu, aylık gelir düzeyi değişkenine göre sınıflandırılmış grupların vergi okuryazarlık düzeyi puanları açısından varyans homojenliği varsayımının sağlanmadığını göstermektedir. Varyans homojenliği varsayımının sağlanmaması durumunda, klasik çoklu karşılaştırma yöntemleri (ör. Tukey HSD) geçerliliğini yitirebileceğinden, bu koşullarda varyans eşitliğini gerektirmeyen istatistiksel yöntemlerin tercih edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışmada gruplar arasındaki farklılıkların güvenilir biçimde belirlenebilmesi amacıyla Dunnett's T3 post hoc testi uygulanmıştır. Tablo 12'de Dunnett's T3 post hoc testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12. Aylık gelir düzeylerine göre vergi okuryazarlık düzeyleri arasındaki istatistiksel farkların analizine ilişkin Dunnett's T3 Post Hoc testi sonuçları

(I) Aylık Geliriniz	(J) Aylık Geliriniz	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.	%95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
30.000 TL ve altı	30.001 TL- 50.000 TL	-,39864*	,14345	,038	-,7830	-,0142
	50.001 TL -70.000 TL	-,60538*	,11697	,000	-,9161	-,2947
	70.001 TL ve üzeri	-,38263*	,10519	,002	-,6617	-,1036
30.001 TL- 50.000 TL	30.000 TL ve altı	,39864*	,14345	,038	,0142	,7830
	50.001 TL -70.000 TL	-,20674	,14985	,668	-,6076	,1942
	70.001 TL ve üzeri	,01601	,14085	1,000	-,3618	,3939
50.001 TL - 70.000 TL	30.000 TL ve altı	,60538*	,11697	,000	,2947	,9161
	30.001 TL- 50.000 TL	,20674	,14985	,668	-,1942	,6076
	70.001 TL ve üzeri	,22275	,11376	,271	-,0795	,5251
70.001 TL ve üzeri	30.000 TL ve altı	,38263*	,10519	,002	,1036	,6617
	30.001 TL- 50.000 TL	-,01601	,14085	1,000	-,3939	,3618
	50.001 TL -70.000 TL	,22275	,11376	,271	,5251	,0795

*. Ortalama fark, 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Levene testi sonuçları ($F = 2,736$; $p = 0,043$) varyans homojenliği varsayımının sağlanmadığını göstermiştir. Bu nedenle, gruplar arası ortalamaların karşılaştırılmasında varyans eşitliği varsayımını gerektirmeyen Dunnett's T3 çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Analiz, aylık gelir düzeyi değişkenine göre vergi okuryazarlık düzeyi puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, 30.000 TL ve altı gelir grubunun vergi okuryazarlık düzeyi ortalamasının, 30.001–50.000 TL (Ort. fark = -0,39864, SH = 0,14345, $p = 0,038$; %95 GA: -0,7830 ile -0,0142), 50.001–70.000 TL (Ort. fark = -0,60538, SH = 0,11697, $p < 0,001$; %95 GA: -0,9161 ile -0,2947) ve 70.001 TL ve üzeri (Ort. fark = -0,38263, SH = 0,10519, $p = 0,002$; %95 GA: -0,6617 ile -0,1036) gelir gruplarına kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşılık, 30.001–50.000 TL, 50.001–70.000 TL ve 70.001 TL ve üzeri gelir grupları arasındaki ortalama farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$). Bu sonuç, düşük gelir grubunda yer alan bireylerin vergi okuryazarlık düzeylerinin, orta ve yüksek gelir gruplarına kıyasla belirgin biçimde düşük olduğunu; ancak orta ve yüksek gelir gruplarının kendi aralarında anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

6. Tartışma

Çalışma Şanlıurfa ilinde Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye ilçesinde demografik özellikleri farklılık gösteren vatandaşları kapsamaktadır. Çalışmada vergi okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi amacıyla tercih edilen ankette bilişsel boyut soruları yer almaktadır. Bu sorular; vergilendirme süreci, Türk vergi sistemi, vergi cezaları gibi vergi bilgisini tespit etmeye yönelik sorulardır. Çalışmada katılımcıların eğitim düzeyleri bağlamında vergi okuryazarlık düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova Testi analiz sonuçlarına göre katılımcıların eğitim düzeyleri açısından vergi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Aslında bu durum Şanlıurfa merkez ilçelerinde (Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye) ankete katılım sağlayan vatandaşların eğitim düzeylerini ne olursa olsun vergi eğitimini almadığını ifade etmektedir. Literatür incelendiğinde bireylerin aldıkları vergi eğitiminin vergi okuryazarlığını etkilediğini belirten birçok teorik ve

ampirik çalışma yapıldığı anlaşılmıştır. Örneğin; Fallan (1999), Chardon ve arkadaşları (2016) ile Gerçek ve arkadaşları (2024) vergi eğitimi alan bireylerin vergi alanında daha fazla bilgi sahibi olduğunu, bu durumun ise vergi okuryazarlığı düzeyini doğrudan etkilediğini ifade etmişlerdir. Çalışmalarında eğitimin önemine vurgu yapılsa da özellikle vergi eğitiminin vergi okuryazarlığı üzerinde önemli etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Sandalcı (2020) üniversite öğrencilerini kapsamına aldığı çalışmasında, öğrencilerin üniversite eğitimleri süresinde vergi ile ilgili dersler alanların vergi farkındalıklarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Bu çalışmadan elde edilen en önemli bir diğer bulgu ise, gelir düzeyinin vergi okuryazarlığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olabileceğini ve özellikle en düşük gelir grubunun bu bağlamda dezavantajlı bir konumda bulunduğunu göstermektedir. Düşük gelirli bireylerin vergi okuryazarlık düzeylerinin, orta ve yüksek gelir gruplarına kıyasla belirgin biçimde düşük olması, vergiye ilişkin bilgi, farkındalık ve uygulama becerilerinde gelir temelli bir eşitsizliğe işaret etmektedir. Literatürde, ekonomik sermayenin bilgiye erişim olanaklarını ve bireylerin mali okuryazarlık kapasitelerini etkileyen önemli bir değişken olduğu kabul edilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2014). Bu doğrultuda, vergi okuryazarlığının artırılmasına yönelik politika tasarımlarında ve eğitim programlarının planlanmasında, düşük gelirli bireylerin öncelikli hedef grup olarak ele alınması kritik bir önem taşımaktadır. Böyle bir yaklaşım, hem bireysel düzeyde mali yetkinliklerin geliştirilmesine hem de toplum genelinde vergiye gönüllü uyumun güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bu tür müdahalelerin uzun vadede vergi tabanının genişlemesine, kayıt dışı ekonominin azaltılmasına ve mali sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik olumlu etkiler yaratması beklenmektedir.

7. Sonuç

Günümüzde ülkelerde vergi sistemlerinin karmaşılaşmasıyla birlikte tüm vergi mükelleflerinin vergi okuryazarlığı düzeyleri arasında önemli farklar meydana gelmektedir. Bu farklar, vergi okuryazarlığı konusunun araştırmacıların ilgi odağı olması ve konuya daha da önem atfetmesi ile sonuçlanmaktadır.

Bu çalışma, Şanlıurfa merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların demografik faktörleri bağlamında, vergi okuryazarlık düzeylerindeki farklılıkları belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın ana kütlesini, Şanlıurfa merkez ilçelerinde (Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye) yaşayan vatandaşlar oluşturmaktadır. Ana kütlenin tamamına zaman, maliyet ve verilerin eskimesi gibi etik nedenlerden dolayı gitmenin zorluğundan dolayı, örnekleme yolu tercih edilmiştir. Verilerin toplanmasında kolayda örnekleme yöntemi ve anket tekniği kullanılmıştır. Yüz yüze ve çevrimiçi olarak uygulanan anketler, 388 vatandaşa gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Çalışmada toplanan verilerin normal dağılıp-dağılmadığını belirlemek amacıyla normallik testleri diğer bir ifadeyle basıklık ve çarpıklık testleri uygulanması ile kontrol edilmiştir. Uygulanan testlerin sonuçları değerlendirildiğinde verilerin normal dağılımlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha ile hesaplanarak değerlendirilmiştir. Vergi okuryazarlık düzeyini ölçen ölçeğinin ve alt faktörlerin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları değerlendirildiğinde yüksek derecede güvenilir oldukları belirlenmiştir.

Çalışmada, cinsiyet, medeni durum, yaş düzeyi, eğitim durumu ve gelir düzeyi gibi demografik faktörler bağlamında vergi okuryazarlık düzeyindeki farklılıkları belirlemeye yönelik farklılık testleri yapılmıştır. Cinsiyet ve medeni durum açısından vergi okuryazarlık düzeyindeki farklılığı belirlemeye yönelik t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda hem cinsiyet hem de medeni durum açısından vergi okuryazarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca yaş düzeyi, eğitim düzeyi ve aylık gelir düzeyi açısından vergi okuryazarlık düzeyindeki farklılığı belirlemeye yönelik Anova testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, eğitim düzeyi ve yaş düzeyi açısından vergi okuryazarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığı, aylık gelir düzeyi bağlamında vergi okuryazarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Çalışmada gelir düzeyi arttıkça vergi okuryazarlık düzeyinin de yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın kısıtı, örnekleme yöntemleri arasında yer alan kolayda örnekleme yöntemi ve birincil veri toplama tekniği olarak anket tekniğinden yararlanılmış olmasıdır. Çalışmanın genelleştirilmesi bakımından ileriki çalışmalarda farklı örnekleme yöntemleri ve farklı birincil veri toplama teknikleri kullanılması önemlidir. Çalışmada vergi okuryazarlık düzeyi, demografik faktörler açısından değerlendirilmiş olup, Şanlıurfa ili merkez ilçelerinde yaşayan vatandaşların katılımı ile çalışma yapılmıştır. Bu da çalışmanın bir diğer kısıtı olarak ifade edilebilir. Gelecek dönemde yapılacak çalışmaların farklı şehirler ve farklı örneklem çerçevesinde yinelenmesi çalışmanın sonuçlarının genelleştirilebilmesi bakımından önemli olan diğer bir husustur.

Vergi okuryazarlığı tüm yönleriyle incelendiğinde, çok boyutlu bir kavram olduğu kabul edilmelidir. Vergi okuryazarlığı düzeyinin yüksek olması kamu gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturan vergi gelirlerinin artması gibi önemli sonuçlar doğuracağından dolayı önemlilik arz eder. Aslında vergi okuryazarlık düzeyinin artırılma bilincinin sağlanmasında bireysel çabaların yanı sıra politika yapıcılara önemli görevler düşmektedir. Araştırma bulgularına yönelik şu öneriler geliştirilebilir.

- Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda vergi okuryazarlık düzeyinin gelir düzeyi bağlamında anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum, düşük gelir grubundaki bireylerin vergiye ilişkin bilgi ve bilinç düzeyinin yetersiz olabileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle, özellikle düşük gelir grubuna yönelik, anlaşılır ve erişilebilir vergi eğitimi programlarının hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

- Vergi okuryazarlığı sadece bireysel çabalarla artırılmayacak kadar kamusal bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, kamu kurumları ve yerel yönetimlerin iş birliğiyle vergi bilinci ve farkındalığını artırmaya yönelik sürdürülebilir politika ve stratejiler oluşturulabilir.

- Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda vergi okuryazarlık düzeyinde eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmasa da vergi okuryazarlığının küçük yaşlardan itibaren kazandırılması, uzun vadede vatandaşlık bilincinin gelişimine katkı sağlayacağından ilköğretimden başlayarak müfredata temel vergi kavramlarına ilişkin derslerin dahil edilmesi önemli olacaktır.

- Vergi okuryazarlığının artırılmasına yönelik olarak üniversiteler ile vergi daireleri arasında iş birlikleri kurulmalıdır. Bu kapsamda seminerler, çalıştaylar ve kamuoyu bilgilendirme kampanyaları düzenlenebilir.

Etik Kurul Beyanı

Çalışma, Harran Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve 14 Mayıs 2025 tarihinde etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu uygunluk 20 Mayıs 2025 tarihinde E-76244175-900-444397 yazılı yazı ile ilgililere bildirilmiştir. Ayrıca ilgili belge, sorumlu yazar tarafından DergiPark sistemine yüklenmiştir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Veri, Çiğdem Çadircı ve Baran Arslan tarafından toplanmıştır. Analiz, Baran Arslan tarafından gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, Çiğdem Çadircı tarafından yapılmıştır. Sonuç ve tartışma bölümü yazarlar tarafından ortak olarak yazılmıştır.

Çatışma Beyanı

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Arı Yayınları. Ankara.
- Atabay, İ., Koç, F., Alamur, B. ve Öder, M. M. (2017, Mayıs). *Küçük işletme sahiplerinin vergi okuryazarlık düzeylerinin algılanan hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti üzerindeki etkisi: Mali müşavirlik hizmetlerine yönelik bir araştırma*. 8. Uluslararası Girişimcilik Kongresi (ICE2017), Balıkesir.
- Bahovec, V., Barbić, D. ve Palić, I. (2014). Testing the effects of financial literacy on debt behavior of Croatian financial consumers using multivariate analysis methods. *Croatian Operational Research Review*, 6, 361-371.
- Bakar Türegün, F., Gerçek, A., Çetin Gerger, G., Benk, S., Küçüksüleymanoğlu, E. R., Serbes, H. ve Ateş, M. S. (2021). Türkiye’de üniversite öğrencilerinin vergi okuryazarlığını belirleyen etkenlerin faktör analizi ile incelenmesi. B. Bozdoğanoglu (Ed.), *Maliye araştırmaları 4* içinde. Ekin Yayınevi.
- Bakırtaş, D. ve Atılğan Yaşa, A. (2020). Vergi okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik bir araştırma: Salihli Belediyesi örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 741-757.
- Barış, S. ve Şeker, H. (2017). Ekonomi okuryazarlığı: Amasya Üniversitesi’nde bir araştırma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 54(624), 79-93.
- Bhushan, P. ve Medury, Y. (2013). Determining tax literacy of salaried individuals - an empirical analysis. *IOSR Journal of Business and Management*, 10(6), 76-80.
- Can, A. (2022). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Pegem Akademi.
- Chardon, T., Freudenberg, B. ve Brimble, M. (2016). Tax literacy in Australia: Not knowing your deduction from your offset. *Australian Tax Forum*, 31(2), 321-362.
- Cvrilje, D. (2015). Tax literacy as an instrument of combating and overcoming tax system complexity, low tax morale and tax non-compliance. *The MacrotHEME Review*, 4(3), 156-167.
- Fallan, L. (1999). Gender, exposure to tax knowledge, and attitudes towards taxation; an experimental approach. *Journal of Business Ethics*, 18(2), 173-184.
- Gerçek, A., Çetin Gerger, G., Benk, S., Küçüksüleymanoğlu, E. R., Bakar Türegün, F., Serbes, H. ve Ateş, M. S. (2024). *Türkiye’de vergi okuryazarlığı ve değerlendirmesi*. Ekin Yayınevi.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (8. Baskı). Dinamik Akademi Yayın Dağıtım.
- Karakoyun, F. (2023). Vergi okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde bir analiz ve vergi eğitiminde metaverse. *Yönetim ve Ekonomi*, 30(100. Yıl Özel Sayısı), 83-105.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Madi, N., Amrizah, K., Tamoi, J., Muliati, B. A. I., Aizimah, B. A. S. ve Kamaruzaman, J. (2010). Tax literacy among employees: Sabah and Sarawak’s perspective. *International Journal of Economics and Finance*, 2(1), 218-223. <https://doi.org/10.5539/ijef.v2n1p218>
- Mahajan, A. (2022). *A study of tax literacy among the people of Punjab*. Foundation for Organisational Research and Education, 40(2), 1-8.
- Nichita, A., Batrancea, L., Pop, C. M., Batrancea, I., Morar, I. D., Masca, E., Roux-Cesar, A. M., Forte, D., Formigoni, H. ve Silva, A. A. (2019). We learn not for school but for life: Empirical evidence of the impact of tax literacy on tax compliance. *Eastern European Economics*, 57(5), 397-429.
- Öksüz, M. ve Doğan, İ. A. C. (2025). Vergi okuryazarlığı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Sosyoekonomi*, 33(63), 411-427.

- Pham, A., Genest-Gregoire, A., Godbout, L. ve Guay, J. (2020). Tax literacy: A Canadian perspective. *Canadian Tax Journal*, 68(4), 987-1007.
- Sabri, S. (1993). *Tax ethics and taxpayers attitude* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. University of Malaya.
- Sandalcı, U. (2020). Vergi derslerinin vergi okuryazarlığı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik ikili lojistik regresyon analizi. *Vergi Raporu*, (255), 125-142.
- Sing, A., Sapna, S. ve Mahajan, P. (2025). Assessing tax literacy in Punjab: An empirical analysis of government and non-government employees. *Universal Journal of Accounting and Finance*, 13(1), 39-48.
- Teyyare, E. (2018). Maliye eğitiminin vergi okuryazarlığı düzeyine etkisi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(4), 315-333.
- Tokat, E. (2023). *Vergi okuryazarlığı üzerine ampirik bir çalışma: Marmara Bölgesi örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2024-53783&dil=1> (Erişim Tarihi: 05.05.2025)
- Waris, A. ve Murangwa, H. (2012). Utilising tax literacy and societal confidence in a state: The Rwandan model. *University of Nairobi Law Journal*. 1-21.
- Yardımcıoğlu, M., Akpınar, Y. ve Günay, Y. (2014). Vergi okuryazarlığı ve vergisel farkındalık: Kahramanmaraş araştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 95-119.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.